Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (prvi senat)

z dne 21. marca 2013*

„Direktiva 2003/55/ES — Notranji trg z zemeljskim plinom — Direktiva 93/13/EGS — Členi 1(2) in od 3 do 5 — Pogodbe, sklenjene med prodajalci ali ponudniki in potrošniki — Splošni pogoji — Nedovoljeni pogoji — Enostranska sprememba cene storitve s strani ponudnika — Napotitev na obvezne predpise, ki veljajo za drugo kategorijo potrošnikov — Uporaba Direktive 93/13 — Obveznost oblikovanja besedila v jasnem in razumljivem jeziku in preglednosti“

V zadevi C-92/11,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Bundesgerichtshof (Nemčija) z odločbo z dne 9. februarja 2011, ki je prispela na Sodišče 28. februarja 2011, v postopku

RWE Vertrieb AG

proti

Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV,

SODIŠČE (prvi senat),

v sestavi A. Tizzano, predsednik senata, A. Borg Barthet, M. Ilešič, M. Safjan (poročevalec), sodniki, in M. Berger, sodnica,

generalna pravobranilka: V. Trstenjak,

sodni tajnik: K. Malacek, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 28. junija 2012,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za RWE Vertrieb AG P. Rosin, J. Schütze, in A. von Graevenitz, odvetniki,

— za Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV P. Wassermann, odvetnik,

— za nemško vlado T. Henze in J. Kemper, agenta,

— za belgijsko vlado T. Materne in J.-C. Halleux, agenta,

— za Evropsko komisijo M. Owsiany-Hornung in S. Grünheid, agentki,

* Jezik postopka: nemščina.

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 13. septembra 2012

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago, prvič, členov 1(2), 3 in 5 Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288) ter točk 1(j) in 2(b), drugi odstavek, Priloge k tej direktivi, in drugič, člena 3(3) Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2003/55/ES z dne 26. junija 2003 o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom in o razveljavitvi Direktive 98/30/ES (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 12, zvezek 2, str. 230) in Priloge A, točki (b) in (c), k tej direktivi.

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med RWE Vertrieb AG (v nadaljevanju: RWE) in Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen e.V. (združenje potrošnikov), ki je nastal, ker naj bi podjetje RWE v potrošniških pogodbah uporabljalo nedovoljene pogoje.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/13

3 V trinajsti uvodni izjavi Direktive 93/13 je navedeno:

„[…] predpostavlja [se], da zakoni ali predpisi držav članic, ki neposredno ali posredno določajo pogoje v potrošniških pogodbah, ne vsebujejo nedovoljenih pogojev; […] zato [se] ne zdi potrebno, da bi za pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in načelih ali določbah mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali Skupnost, veljale določbe te direktive; […] izraz ‚obvezni zakoni ali predpisi' v členu 1(2) [te direktive] zajema tudi pravila, ki v skladu z zakonom veljajo med pogodbenima strankama, če ni bilo dogovorjeno drugače".

4 V dvajseti uvodni izjavi te direktive je navedeno:

„[…] potrošnik [mora dejansko] imeti možnost preučiti vse pogoje in […] v dvomu [mora] prevladati razlaga, ki je za potrošnika najbolj ugodna".

5 Člen 1(2) Direktive 93/13 določa:

„Določbe te direktive ne veljajo za pogodbene pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in določbah ali načelih mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali Skupnost, zlasti na področju prometa."

6 Člen 3 te direktive določa:

„1. Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nedovoljenega, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.

2. Pogodbeni pogoj šteje za pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, če je bil sestavljen vnaprej in potrošnik zato ni mogel vplivati na vsebino določbe, zlasti v okviru vnaprej oblikovane tipske pogodbe.

Dejstvo, da sta se stranki o nekaterih vidikih pogoja ali o posebnem pogoju dogovorili posamično, ne izključuje uporabe tega člena za preostalo pogodbo, če celotna ocena pogodbe pokaže, da gre vendarle za vnaprej oblikovano tipsko pogodbo.

Če prodajalec ali ponudnik trdi, da sta se stranki o tipskem pogoju dogovorili posamično, nosi dokazno breme.

3. Priloga vsebuje okvirni in nedokončani seznam pogojev, ki lahko štejejo za nedovoljene.“

7 Člen 4(1) navedene direktive določa:

„[…] [N]edovoljenost pogodbenega pogoja [je treba] oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.“

8 Člen 5 te direktive določa:

„Pri pogodbah, v katerih so vsi ali nekateri pogodbeni pogoji, ki so ponujeni potrošniku, pisni, morajo biti ti pogoji vedno sestavljeni v jasnem, razumljivem jeziku. V dvomu glede pomena pogoja, prevlada razlaga, ki je za potrošnika najbolj ugodna. […]“

9 V prilogi Direktive 93/13 so našteti pogoji iz člena 3(3) te direktive:

„1. Pogoji, katerih cilj ali učinek je:

[…]

(i) nepreklicno zavezovanje potrošnika k pogojem, za katere ni imel prave možnosti, da bi se z njimi seznanil pred sklenitvijo pogodbe;

(j) omogočanje prodajalcu ali ponudniku, da enostransko spremeni pogodbene pogoje brez tehtnega razloga, ki mora biti določen v pogodbi;

[…]

(l) določitev cene blaga ob dobavi ali dovolitev, da prodajalec blaga ali ponudnik storitev zviša ceno, ne da bi potrošnik v prvem ali drugem primeru imel ustrezno pravico odpovedi pogodbe, če je končna cena previsoka glede na dogovorjeno ceno ob sklenitvi pogodbe;

[…]

2. Področje uporabe pododstavkov […] (j) in (l)

[…]

(b) […]

Pododstavek (j) prav tako ni v nasprotju s pogoji, pod katerimi si prodajalec ali ponudnik pridrži pravico, da enostransko spremeni pogoje pogodbe, sklenjene za nedoločen čas, pod pogojem, da mora o tem obvestiti potrošnika v ustreznem roku in da ima potrošnik pravico odpovedi pogodbe.

[…]

(d) Pododstavek (l) ni v nasprotju s klavzulami o indeksiranju cen, če so zakonite, pod pogojem, da je metoda, po kateri se cene spreminjajo, natančno opisana.“

Direktiva 2003/55

10 Člen 3(3) Direktive 2003/55 določa:

„Države članice sprejmejo ustrezne ukrepe, da zaščitijo končne odjemalce in zagotovijo visoko raven varstva potrošnikov in poskrbijo zlasti za ustrezne nadzorne ukrepe za zaščito ranljivih odjemalcev, skupaj z ustreznimi ukrepi, ki pomagajo preprečiti njihov odklop. V tej zvezi lahko sprejmejo ustrezne ukrepe za zaščito odjemalcev, ki so priključeni na plinsko omrežje v odmaknjenih območjih. Države članice lahko imenujejo zasilnega dobavitelja odjemalcem, ki so priključeni na plinsko omrežje. Zagotoviti morajo visoko raven varstva potrošnikov, zlasti glede preglednosti splošnih pogodbenih pogojev, splošnih informacij in mehanizmov za reševanje sporov. Države članice morajo upravičenim odjemalcem zagotoviti dejansko možnost zamenjave dobavitelja. Vsaj kar zadeva gospodinjske odjemalce, morajo ti ukrepi vključevati tudi ukrepe, navedene v Prilogi A.“

11 V Prilogi A k Direktivi 2003/55, ki se nanaša na ukrepe za varstvo potrošnikov, je določeno:

„Ne da bi to posegalo v pravila Skupnosti o varstvu potrošnikov, zlasti v Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 97/7/ES [z dne 20. maja 1997 o varstvu potrošnikov glede sklepanja pogodb pri prodaji na daljavo (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 3, str. 319)] in Direktivo Sveta 93/13 […], je namen ukrepov iz člena 3 zagotoviti odjemalcem:

(a) […]

Pogodbeni pogoji morajo biti pravični in vnaprej objavljeni. V vseh primerih je treba te podatke posredovati pred sklenitvijo ali potrditvijo pogodbe. Tudi če se pogodbe sklepajo prek posrednikov, je treba zgornje podatke posredovati pred sklenitvijo pogodbe;

(b) pravočasen prejem obvestila o kakršnikoli nameravani spremembi pogodbenih pogojev in hkrati s prejemom takšnega obvestila tudi obvestila o pravici do odpovedi. Izvajalci storitev morajo svoje naročnike neposredno in pravočasno obvestiti o vsakršnem povečanju stroškov najpozneje eno običajno obračunsko obdobje potem, ko povečanje začne veljati. Države članice morajo potrošnikom zagotoviti možnost odstopa od pogodb, če le-ti ne sprejmejo novih pogojev, o katerih jih obvesti njihov dobavitelj plina;

(c) pregledne informacije o veljavnih cenah in tarifah ter splošnih veljavnih pogojih v zvezi z dostopom in uporabo teh storitev;

(d) […] Splošni pogoji morajo biti pošteni in pregledni. Objavljeni morajo biti v jasnem in razumljivem jeziku. Potrošnike je treba zavarovati pred nepoštenimi in zavajajočimi načini prodaje.“

[…]“

Nemško pravo

12 Člen 1(1) in (2) uredbe o splošnih pogojih za oskrbo tarifnih odjemalcev z zemeljskim plinom (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden, BGBl. I, str. 676, v nadaljevanju: AVBGasV), ki je veljala v obdobju, na katerega se nanaša spor o glavni stvari, določa:

„(1) Splošni pogoji, po katerih morajo podjetja za oskrbo z zemeljskim plinom […] vsakogar priključiti na svoje distribucijsko omrežje in ga oskrbovati po splošnih tarifnih cenah, so določeni v členih od 2 do 34 te uredbe. Ti pogoji so sestavni del pogodbe o oskrbi.

(2) Odjemalec v smislu te uredbe je tarifni odjemalec.“

13 Člen 4(1) in (2) AVBGasV določa:

„(1) Podjetje za oskrbo z zemeljskim plinom daje plin na razpolago po vsakokratnih splošnih tarifah in pogojih. Kurilna vrednost v razponu, ki izhaja iz razmerij proizvodnje in nabave podjetja, ter statični tlak plina, ki je upošteven za oskrbo odjemalca, se določata v skladu s splošnimi tarifami.

(2) Spremembe splošnih tarif in pogojev začnejo učinkovati šele po javni objavi.

[…]“

14 Člen 32(1) in (2) AVBGasV določa:

„(1) Pogodbeno razmerje traja neprekinjeno, dokler ga ena od strank ne odpove z enomesečnim odpovednim rokom s koncem koledarskega meseca […]

(2) Če se spremenijo splošne tarife ali če podjetje za oskrbo z zemeljskim plinom v okviru te uredbe spremeni svoje splošne pogoje, lahko odjemalec pogodbo odpove z dvotedenskim odpovednim rokom s koncem koledarskega meseca, ki sledi javni objavi.

[…]“

15 Člen 307 nemškega civilnega zakonika (Bürgerliches Gesetzbuch, v nadaljevanju: BGB) določa:

„(1) Določbe v splošnih pogodbenih pogojih so brez učinka, če uporabnikovega sopogodbenika v nasprotju z načelom vestnosti in poštenja postavijo v nesorazmerno slabši položaj. Nesorazmerno slabši položaj lahko izhaja tudi iz tega, da določba ni jasna in razumljiva.

(2) Nesorazmerno slabši položaj se v dvomu domneva, če določba

1. ni združljiva z bistveno idejo zakonske ureditve, od katere odstopa, ali

2. omejuje bistvene pravice ali obveznosti, ki izhajajo iz narave pogodbe, tako da je ogroženo doseganje namena pogodbe.

(3) Odstavka 1 in 2 ter člena 308 in 309 veljajo le za določbe v splošnih pogodbenih pogojih, s katerimi so dogovorjena pravila, ki odstopajo od zakonov ali drugih predpisov ali jih dopolnjujejo. Druge določbe so lahko v skladu z odstavkom 1, drugi stavek, v povezavi z odstavkom 1, prvi stavek brez učinka.“

16 Člen 310(2) BGB določa:

„Člena 308 in 309 se ne uporabljata za pogodbe podjetij za oskrbo z električno energijo, zemeljskim plinom, daljinsko toploto in vodo o oskrbi posebnih odjemalcev z električno energijo, zemeljskim plinom, daljinsko toploto in vodo iz oskrbovalnega omrežja, če pogoji oskrbe ne odstopajo od uredb o splošnih pogojih za oskrbo tarifnih odjemalcev z električno energijo, zemeljskim plinom, daljinsko toploto in vodo v škodo odjemalcev. Prvi stavek se ustrezno uporablja za pogodbe o odstranjevanju odpadnih voda.“

Spor o glavni stvari in vprašanji za predhodno odločanje

17 Podjetje za oskrbo z zemeljskim plinom RWE je v okviru pogodbene svobode s potrošniki sklenilo pogodbe o oskrbi z zemeljskim plinom (pogodbe za posebne odjemalce). Poleg možnosti sklenitve takih pogodb so podjetje RWE in drugi dobavitelji v skladu z nacionalno ureditvijo zavezani, da s potrošniki sklenejo pogodbe po standardni tarifi (pogodbe za tarifne odjemalce).

18 V pogojih o spremembah cen zemeljskega plina, vključenih med splošne pogoje (v nadaljevanju: SP) v tej zadevi obravnavanih pogodb za posebne odjemalce, je bilo napoteno na določbe nacionalne ureditve ali na standardizirane pogoje, katerih besedilo je ustrezalo tej ureditvi, pri čemer ta ureditev ni veljala za navedene pogodbe, ampak se je nanašala le na pogodbe za tarifne odjemalce. V skladu z navedeno ureditvijo je dobavitelj smel cene zemeljskega plina enostransko spremeniti, ne da bi pri tem navedel razlog, pogoje in obseg take spremembe, če je vseeno zagotovil, da so bili odjemalci o spremembi obveščeni in so lahko, če so to želeli, pogodbo odpovedali.

19 Podjetje RWE je med 1. januarjem 2003 in 1. oktobrom 2005 štirikrat zvišalo cene zemeljskega plina. Odjemalci iz postopka v glavni stvari v tem obdobju niso mogli zamenjati dobavitelja zemeljskega plina.

20 Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV je za račun navedenih potrošnikov od podjetja RWE zahtevalo vračilo dodatkov, ki so jih ti potrošniki podjetju RWE plačali zaradi povišanja cene.

21 Landgericht Dortmund je zahtevku za vračilo 16 128,63 EUR skupaj z obrestmi ugodilo. Podjetje RWE s pritožbo pri Oberlandesgericht ni uspelo.

22 Podjetje RWE je zoper sodbo, ki jo je izreklo Oberlandesgericht, vložilo revizijo. Bundesgerichtshof je presodilo, da je rešitev spora o glavni stvari odvisna od razlage upoštevnih določb prava Unije.

23 V teh okoliščinah je Bundesgerichtshof prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

„1. Ali je treba člen 1(2) Direktive […] 93/13 […] razlagati tako, da se določbe te direktive ne uporabljajo za pogodbene pogoje o spremembah cen v pogodbah o dobavi zemeljskega plina, sklenjenih s potrošniki, ki se jim plin dobavlja zunaj splošne obveznosti oskrbe v okviru splošne pogodbene svobode (posebni odjemalci), če so bile v teh pogodbenih pogojih zakonske določbe, ki veljajo za tarifne odjemalce glede splošne obveznosti priključevanja in oskrbe, v nespremenjeni obliki vključene v pogodbe s posebnimi odjemalci?

2. Ali je treba člena 3 in 5 Direktive […] 93/13 […], če se uporabljata, v povezavi s točkama 1(j) in 2(b), drugi [odstavek], Priloge k […] naveden[i] direktiv[i] ter člen 3(3) v povezavi s Prilogo A, točka (b) in/ali (c), k Direktivi […] 2003/55 […] razlagati tako, da pogodbeni pogoji o spremembah cen v pogodbah o dobavi zemeljskega plina, sklenjenih s posebnimi odjemalci, zadoščajo zahtevam glede objave v jasnem in razumljivem jeziku in/ali potrebne preglednosti, če

sicer ne navajajo razloga, pogojev in obsega spremembe cene, vendar je gotovo, da dobavitelj plina svoje odjemalce v primernem roku vnaprej obvesti o vsaki spremembi cene in da lahko odjemalci pogodbo odpovejo, če ne sprejmejo spremenjenih pogojev, o katerih so bili obveščeni?“

Vprašanji za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

24 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da se ta direktiva ne uporablja za pogoje – vključene med SP pogodb, sklenjenih med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom – v katerih je povzeto pravilo nacionalnega prava, ki se uporablja za drugo kategorijo pogodb, in za katere zadevna nacionalna ureditev ne velja.

25 V zvezi s tem je treba opozoriti, da v skladu s členom 1(2) Direktive 93/13 določbe te direktive ne veljajo za pogodbene pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih.

26 Kot je namreč razvidno iz trinajste uvodne izjave Direktive 93/13, izjema iz člena 1(2) Direktive 93/13 zajema pogoje, ki temeljijo na določbah nacionalnega prava, ki med pogodbenima strankama veljajo ne glede na njihovo izbiro ali ki veljajo, če se stranki nista dogovorili drugače.

27 Poleg tega pogodbeni pogoji, ki temeljijo na nacionalnih pravnih predpisih, s katerimi je urejena neka kategorija pogodb, s področja uporabe te direktive niso izključeni le takrat, kadar pogodba med strankama spada v to kategorijo pogodb, ampak tudi takrat, kadar gre za druge pogodbe, za katere se ti predpisi uporabljajo v skladu z določbo nacionalnega prava.

28 Kot je navedla generalna pravobranilka v točki 47 sklepnih predlogov, je to izvzetje od uporabe ureditve iz Direktive 93/13 upravičeno zato, ker se v primerih iz točk 26 in 27 te sodbe upravičeno domneva, da je nacionalni zakonodajalec vzpostavil ravnotežje med vsemi pravicami in obveznostmi strank določenih pogodb.

29 To pa ne velja za pogoje pogodbe, ki ne spada med pogodbe iz točke 27 te sodbe. Nacionalni zakonodajalec se je namreč odločil, da je v takem primeru navedena pogodba izključena s področja uporabe ureditve, določene za druge kategorije pogodb. Morebitne volje strank, da uporabo te ureditve razširijo na drugo pogodbo, ni mogoče enačiti z vzpostavitvijo ravnotežja med vsemi pravicami in obveznostmi pogodbenih strank s strani nacionalnega zakonodajalca.

30 Poleg tega bi se ogrozil sistem varstva potrošnikov, uveden z Direktivo 93/13, če bi se dopustilo, da je uporaba te direktive izključena za pogodbene pogoje zgolj zato, ker so v njih povzeti nacionalni zakoni ali drugi predpisi, ki se ne uporabljajo za pogodbo, sklenjeno med strankama, ali ker je v njih napoteno na navedene predpise.

31 V teh okoliščinah bi se prodajalec ali ponudnik s tem, da bi pogoje svojih pogodb oblikoval enako kot pogoje, ki so v skladu z nacionalnimi predpisi predvideni za nekatere kategorije pogodb, zlahka izognil nadzoru nad nedovoljenostjo pogojev, o katerih se ni posamično dogovoril s potrošnikom. Celota pravic in obveznosti iz tako sestavljene pogodbe pa ne bi nujno ustrezala ravnotežju, ki ga je nacionalni zakonodajalec želel vzpostaviti za pogodbe, ki so urejene z nacionalnimi predpisi na tem področju.

32 Kot je razvidno iz nacionalnega spisa, je bila v obravnavani zadevi možnost, da dobavitelj cene zemeljskega plina enostransko spremeni, ne da bi navedel razlog, pogoje in obseg te spremembe, določena z nacionalnim predpisom, namreč uredbo AVBGasV, ki ni veljala za pogodbe o oskrbi z zemeljskim plinom za posebne odjemalce, ki jih je podjetje RWE s potrošniki sklenilo v okviru pogodbene svobode.

33 Nemški zakonodajalec se je torej odločil, da pogodbe za posebne odjemalce izključi s področja uporabe AVBGasV.

34 Poleg tega o tej ugotovitvi ni mogoče podvomiti na podlagi tega, da se prepoved posebnih pogojev iz členov 308 in 309 BGB v skladu s členom 310(2) tega zakonika ne uporablja za pogodbe podjetij za oskrbo z zemeljskim plinom o oskrbi posebnih odjemalcev, če pogoji oskrbe ne odstopajo od uredb o splošnih pogojih za oskrbo tarifnih odjemalcev v škodo posebnih odjemalcev.

35 Za navedene pogodbe za posebne odjemalce se namreč uporablja člen 307 BGB, v skladu s katerim so določbe v splošnih pogodbenih pogojih brez učinka, če uporabnikovega sopogodbenika v nasprotju z načelom vestnosti in poštenja postavijo v nesorazmerno slabši položaj, pri čemer lahko nesorazmerno slabši položaj izhaja tudi iz tega, da določba ni jasna in razumljiva.

36 Člen 307 BGB pa ustreza členu 3 Direktive 93/13, ki je bistveni element sistema varstva potrošnikov, ki je bil uveden s to direktivo.

37 Iz teh preudarkov izhaja, da se je nemški zakonodajalec, kot je v bistvu navedla generalna pravobranilka v točki 56 sklepnih predlogov, zavestno odločil, da ureditev iz nacionalnega prava, s katero je določena vsebina pogojev pogodb o oskrbi z zemeljskim plinom, ne velja za pogodbe za posebne odjemalce.

38 V teh okoliščinah v skladu s členom 1(2) Direktive 93/13 ni izključeno, da bi se ta direktiva uporabljala tudi za pogoje, kot so pogoji pogodb za posebne odjemalce, ki se obravnavajo v postopku v glavni stvari.

39 Glede na vse zgoraj navedeno je na prvo vprašanje treba odgovoriti, da je treba člen 1(2) Direktive 93/13 razlagati tako, da se ta direktiva uporablja za pogoje – vključene med SP pogodb, sklenjenih med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom – v katerih je povzeto pravilo nacionalnega prava, ki se uporablja za drugo kategorijo pogodb, in za katere zadevna nacionalna ureditev ne velja.

Drugo vprašanje

40 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člena 3 in 5 Direktive 93/13 v povezavi s točkama 1(j) in 2(b), drugi odstavek, Priloge k tej direktivi ter člen 3(3) Direktive 2003/55 v povezavi s Prilogo A, točka (b) in/ali (c), k tej direktivi razlagati tako, da je standardizirani pogodbeni pogoj, s katerim si oskrbovalno podjetje pridrži pravico, da enostransko spremeni cene oskrbe z zemeljskim plinom, pri tem pa ne navede razloga, pogojev in obsega take spremembe, v skladu z zahtevami navedenih določb, če se zagotovi, da so potrošniki o spremembi cene v ustreznem roku vnaprej obveščeni in da lahko, če teh sprememb ne želijo sprejeti, pogodbo odpovejo?

41 Za odgovor na to vprašanje je najprej treba opozoriti, da sistem varstva, ki je bil uveden z Direktivo 93/13, temelji na ideji, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščenosti, zaradi česar privoli v pogoje, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik, ne da bi lahko vplival na njihovo vsebino (sodbi z dne 15. marca 2012 v zadevi Pereničová in Perenič, C-453/10, točka 27, in z dne 26. aprila 2012 v zadevi Invitel, C-472/10, točka 33).

42 Upoštevaje podrejeni položaj, Direktiva 93/13 po eni strani v členu 3(1) prepoveduje standardizirane pogoje, ki v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzročijo znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.

43 Po drugi strani Direktiva 93/13 v členu 5 določa, da morajo prodajalci ali ponudniki pogoje sestaviti v jasnem in razumljivem jeziku. V dvajseti uvodni izjavi Direktive 93/13 je glede tega navedeno, da mora potrošnik dejansko imeti možnost preučiti vse pogodbene pogoje.

44 Za potrošnika je namreč bistveno, da je pred sklenitvijo pogodbe seznanjen s pogodbenimi pogoji in posledicami te sklenitve. Ali se želi zavezati s pogoji, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik, se potrošnik odloči zlasti na podlagi te seznanitve.

45 Sicer pa je zakonodajalec Unije tej seznanitvi potrošnika tudi v okviru Direktive 2003/55, torej posebej glede pogodb o oskrbi z zemeljskim plinom, pripisal posebno pomembnost. Tako morajo države članice v skladu s členom 3(3) te direktive zagotoviti visoko raven varstva potrošnikov glede preglednosti splošnih pogodbenih pogojev. Glede tega iz Priloge A, točke (a), (c) in (d), k Direktivi 2003/55 izhaja, da morajo navedene države zlasti sprejeti ukrepe, s katerimi se zagotovi, da so pogoji pošteni in pregledni, da so napisani v jasnem in razumljivem jeziku, da so potrošnikom posredovani pred sklenitvijo pogodbe in da potrošniki prejmejo pregledne informacije o veljavnih cenah in tarifah ter veljavnih SP. V tej prilogi je poleg tega navedeno, da se ti ukrepi uporabljajo brez poseganja v Direktivo 93/13.

46 Glede standardiziranega pogoja, kakršen je ta iz postopka v glavni stvari, v skladu s katerim sme oskrbovalno podjetje enostransko spremeniti cene oskrbe z zemeljskim plinom, je treba ugotoviti, da tako iz točke 2(b), drugi odstavek, in (d), Priloge k Direktivi 93/13 kakor iz Priloge A, točka (b), k Direktivi 2003/55 izhaja, da je zakonodajalec priznal, da v okviru trajnih pogodb, kot so pogodbe o oskrbi z zemeljskim plinom, obstaja legitimen interes podjetja za oskrbo z zemeljskim plinom, da spremeni cene svoje storitve.

47 Vendar mora biti standardizirani pogoj, ki dopušča tako enostransko prilagoditev, v skladu z zahtevami po dobri veri, uravnoteženosti in preglednosti, postavljenimi z navedenima direktivama.

48 V zvezi s tem je treba opozoriti, da nazadnje tega, ali je tako, v vsakem posameznem primeru ne ugotavlja Sodišče, ampak nacionalno sodišče. Sodišče je namreč pristojno za razlago določb teh direktiv in za merila, ki jih lahko uporabi ali mora uporabiti nacionalno sodišče pri preučitvi pogodbenega pogoja glede na določbe teh direktiv, nacionalno sodišče pa je pristojno, da ob upoštevanju navedenih meril odloči o konkretni kvalifikaciji posebnega pogodbenega pogoja glede na okoliščine obravnavanega primera (glej sodbo z dne 9. novembra 2010 v zadevi VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, ZOdl., str. I-10847, točka 44, in zgoraj navedeno sodbo Invitel, točka 22).

49 Sodišče je glede presoje pogoja, v skladu s katerim sme ponudnik enostransko spremeniti cene storitve, ki naj bi se opravila, že ugotovilo, da iz členov 3 in 5 Direktive 93/13 ter iz točk 1(j) in (l) ter 2(b) in (d) Priloge k tej direktivi izhaja, da je pri tem bistveno, prvič, ali sta v pogodbi pregledno navedena razlog in metoda spreminjanja cen storitve, ki naj bi se opravila, tako da lahko potrošnik na podlagi jasnih in razumljivih meril predvidi morebitne spremembe teh cen, in drugič, ali imajo potrošniki ob spremembi teh cen pravico, da pogodbo odpovejo (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Invitel, točke 24, 26 in 28).

50 Prvič, glede informacij, ki jih je treba zagotoviti potrošniku, je treba ugotoviti, da ta obveznost, da je potrošnik seznanjen z razlogom in metodo spreminjanja navedenih cen ter s pravico do odpovedi pogodbe, ni izpolnjena že s tem, da je v SP napoteno na zakone ali druge predpise, ki določajo pravice in obveznosti strank. Bistveno je namreč, da prodajalec ali ponudnik potrošnika seznani z vsebino zadevnih predpisov (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Invitel, točka 29).

51 Čeprav je lahko raven zahtevane seznanitve različna glede na okoliščine posameznega primera in glede na zadevne proizvode ali storitve, neseznanitve s temi informacijami pred sklenitvijo pogodbe načeloma ni mogoče nadoknaditi s tem, da so potrošniki med izvrševanjem pogodbe v ustreznem roku vnaprej obveščeni o spremembi cen in pravici, da pogodbo odpovejo, če te spremembe ne želijo sprejeti.

52 Čeprav mora oskrbovalno podjetje glede na točko 2(b) Priloge k Direktivi 93/13 in glede na Prilogo A, točka (b), k Direktivi 2003/55 potrošnike v ustreznem roku obvestiti o vsakem zvišanju tarif in pravici do odpovedi pogodbe, velja ta obveznost, ki je predvidena za primer, da želi navedeno podjetje pridržano pravico do spremembe tarif dejansko izvršiti, poleg obveznosti, da so potrošniki pred sklenitvijo pogodbe v jasnem in razumljivem jeziku seznanjeni z glavnimi pogoji za izvršitev take pravice do enostranske spremembe.

53 Te stroge zahteve glede informacij o pravici ponudnika do enostranske spremembe pogodbenih pogojev, ki jih je treba potrošniku zagotoviti tako ob sklenitvi pogodbe o oskrbi kot med njenim izvrševanjem, so odraz tehtanja interesov obeh strank. Legitimnemu interesu ponudnika, da se zaščiti za primer spremembe okoliščin, ustreza prav tako legitimen interes potrošnika, da je, prvič, seznanjen s posledicami, ki bi jih zanj lahko v prihodnosti pomenila taka sprememba in jih torej lahko predvidi, ter drugič, da ima v takem primeru na voljo podatke, ki mu omogočajo, da se na novi položaj najprimerneje odzove.

54 Drugič, glede pravice potrošnika do odpovedi sklenjene pogodbe o oskrbi v primeru enostranske spremembe tarif ponudnika je bistveno, kot je v bistvu ugotovila generalna pravobranilka v točki 85 sklepnih predlogov, da potrošnik do odpovedi ni upravičen le formalno, ampak da je to pravico dejansko mogoče izvršiti. To ne bi bilo tako, če potrošnik iz razlogov v zvezi z načinom izvršitve pravice do odpovedi ali v zvezi z razmerami na zadevnem trgu ne bi imel dejanske možnosti zamenjati dobavitelja ali če ne bi bil primerno in pravočasno obveščen o nameravani spremembi, s čimer se bi mu odvzela možnost preveriti način njenega izračunanja in morebiti zamenjati dobavitelja. Glede tega je treba upoštevati zlasti to, ali na trgu vlada konkurenca, morebitne stroške, ki bi jih potrošnik imel zaradi odpovedi pogodbe, čas med obvestitvijo in začetkom veljavnosti novih tarif, informacije, dane ob tej obvestitvi, ter stroške, povezane z zamenjavo dobavitelja, in za to potreben čas.

55 Glede na zgoraj navedeno je treba na drugo vprašanje odgovoriti:

— Člena 3 in 5 Direktive 93/13 v povezavi s členom 3(3) Direktive 2003/55 je treba razlagati tako, da je za ugotovitev, ali je standardizirani pogodbeni pogoj, s katerim si oskrbovalno podjetje pridrži pravico, da spremeni cene oskrbe z zemeljskim plinom, v skladu z zahtevami po dobri veri, uravnoteženosti in preglednosti, postavljenimi s temi določbami, bistveno zlasti:

  — ali sta v pogodbi pregledno navedena razlog in metoda spreminjanja navedenih cen, tako da lahko potrošnik na podlagi jasnih in razumljivih meril predvidi morebitne spremembe teh cen. Neseznanitve s temi informacijami pred sklenitvijo pogodbe načeloma ni mogoče nadoknaditi s tem, da so potrošniki med izvrševanjem pogodbe v ustreznem roku vnaprej obveščeni o spremembi cen in pravici, da pogodbo odpovejo, če te spremembe ne želijo sprejeti, in

  — ali je pravico do odpovedi, ki je dana potrošniku, v konkretnih okoliščinah dejansko mogoče izvršiti.

— Za navedeno presojo glede na vse okoliščine posameznega primera, vključno z vsemi splošnimi pogoji potrošniških pogodb, katerih del je sporni pogoj, je pristojno predložitveno sodišče.

Časovna omejitev učinkov te sodbe

56 Nemška vlada je za primer, da v skladu s sodbo, ki bo izdana, pogoj, kot je ta iz postopka v glavni stvari, ne bi bil v skladu z zahtevami prava Unije, v pisnih stališčih Sodišču predlagala, naj učinke sodbe časovno omeji, tako da se razlaga, podana v tej sodbi, ne bi uporabljala za spremembe tarif, ki so nastale pred izrekom te sodbe. Podjetje RWE, ki je v pisnih stališčih predlagalo enako, ocenjuje, da bi se moralo učinkovanje te sodbe odložiti za vsaj 20 mesecev, da bi se zadevnim podjetjem in nacionalnemu zakonodajalcu omogočila prilagoditev posledicam sodbe.

57 Nemška vlada in podjetje RWE sta se v utemeljitev svojih predlogov sklicevala na hude finančne posledice, do katerih bi lahko prišlo v zvezi s številnimi pogodbami o oskrbi z zemeljskim plinom v Nemčiji, kar bi povzročilo velik primanjkljaj zadevnih podjetij.

58 Glede tega je treba opozoriti, da v skladu z ustaljeno sodno prakso razlaga posameznega pravila prava Unije, ki jo Sodišče poda pri izvajanju pristojnosti na podlagi člena 267 PDEU, pojasnjuje in natančneje določa pomen in obseg tega pravila, kot se mora ali bi se moralo razumeti in uporabljati od začetka veljavnosti. Iz tega izhaja, da sodišče pravilo, za katero je podana taka razlaga, lahko uporabi – in ga tudi mora uporabiti – za pravna razmerja, nastala in oblikovana, preden je Sodišče odločilo o predlogu za razlago, če so tudi sicer izpolnjeni pogoji za predložitev spora o uporabi navedenega pravila pristojnemu sodišču (glej zlasti sodbe z dne 2. februarja 1988 v zadevi Blaizot in drugi, 24/86, Recueil, str. 379, točka 27; z dne 10. januarja 2006 v zadevi Skov in Bilka, C-402/03, ZOdl., str. I-199, točka 50; z dne 18. januarja 2007 v zadevi Brzeziński, C-313/05, ZOdl., str. I-513, točka 55, in z dne 7. julija 2011 v zadevi Nisipeanu, C-263/10, točka 32).

59 Sodišče sme možnost vseh zainteresiranih oseb, da se sklicujejo na določbo, ki jo je razložilo, za izpodbijanje pravnih razmerij, ki so nastala v dobri veri, omejiti le izjemoma, na podlagi splošnega načela pravne varnosti, ki je bistven del pravnega reda Unije. Za določitev take omejitve morata biti izpolnjena dva bistvena pogoja, in sicer dobra vera zainteresiranih oseb in nevarnost resnih težav (glej zlasti zgoraj navedeni sodbi Skov in Bilka, točka 51, in Brzeziński, točka 56, ter sodbi z dne 3. junija 2010 v zadevi Kalinčev, C-2/09, ZOdl., str. I-4939, točka 50, in z dne 19. julija 2012 v zadevi Rēdlihs, C-263/11, točka 59).

60 Glede nevarnosti resnih težav je najprej treba ugotoviti, da se v obravnavanem primeru razlaga prava Unije, ki jo je Sodišče podalo v tej sodbi, nanaša na pojem „nedovoljeni pogodbeni pogoj“ iz člena 3(1) Direktive 93/13 in na merila, ki jih nacionalno sodišče lahko uporabi ali mora uporabiti pri preučitvi spornega pogodbenega pogoja glede na določbe Direktive 93/13 in ob upoštevanju določb Direktive 2003/55. Za odločitev o konkretni kvalifikaciji posebnega pogodbenega pogoja glede na okoliščine posameznega primera in ob upoštevanju navedenih meril je namreč pristojno nacionalno sodišče (zgoraj navedeni sodbi VB Pénzügyi Lízing, točka 44, in Invitel, točka 22).

61 V teh okoliščinah finančnih posledic za podjetja za oskrbo z zemeljskim plinom v Nemčiji, ki so s potrošniki sklenila pogodbe o oskrbi z zemeljskim plinom za posebne odjemalce, ni mogoče ugotoviti le na podlagi razlage prava Unije, ki jo je Sodišče podalo v tej zadevi (glej po analogiji sodbo z dne 13. marca 2007 v zadevi Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation, C-524/04, ZOdl., str-2107, točka 131).

62 Zato je treba ugotoviti, da ni mogoče šteti, da je obstoj nevarnosti resnih težav v smislu sodne prakse iz točke 59 te sodbe, ki lahko utemeljuje časovno omejitev učinkov te sodbe, dokazan.

63 Ker drugo merilo iz točke 59 te sodbe ni izpolnjeno, ni treba preveriti, ali je izpolnjeno merilo dobre vere zainteresiranih oseb.

64 Iz teh ugotovitev izhaja, da učinkov te sodbe ni treba časovno omejiti.

Stroški

65 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (prvi senat) razsodilo:

1. **Člen 1(2) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da se ta direktiva uporablja za pogoje – vključene med splošne pogoje pogodb, sklenjenih med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom – v katerih je povzeto pravilo nacionalnega prava, ki se uporablja za drugo kategorijo pogodb, in za katere zadevna nacionalna ureditev ne velja.**

2. **Člena 3 in 5 Direktive 93/13 v povezavi s členom 3(3) Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2003/55/ES z dne 26. junija 2003 o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom in o razveljavitvi Direktive 98/30/ES je treba razlagati tako, da je za ugotovitev, ali je standardizirani pogodbeni pogoj, s katerim si oskrbovalno podjetje pridrži pravico, da spremeni cene oskrbe z zemeljskim plinom, v skladu z zahtevami po dobri veri, uravnoteženosti in preglednosti, postavljenimi s temi določbami, bistveno zlasti:**

   — **ali sta v pogodbi pregledno navedena razlog in metoda spreminjanja navedenih cen, tako da lahko potrošnik na podlagi jasnih in razumljivih meril predvidi morebitne spremembe teh cen. Neseznanitve s temi informacijami pred sklenitvijo pogodbe načeloma ni mogoče nadoknaditi s tem, da so potrošniki med izvrševanjem pogodbe v ustreznem roku vnaprej obveščeni o spremembi cen in pravici, da pogodbo odpovejo, če te spremembe ne želijo sprejeti, in**

   — **ali je pravico do odpovedi, ki je dana potrošniku, v konkretnih okoliščinah dejansko mogoče izvršiti.**

   Za navedeno presojo glede na vse okoliščine posameznega primera, vključno z vsemi splošnimi pogoji potrošniških pogodb, katerih del je sporni pogoj, je pristojno predložitveno sodišče.

Podpisi